

Міністерство освіти і науки України
Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД І СУЧАСНІСТЬ

**Матеріали
XXIX наукової конференції
здобувачів вищої освіти**

Випуск 45

С Т А Т Т І

Одеса – 2023

УДК: 001:005.745
I – 90

Збірник містить **статті** окремих учасників **XXIX** наукової конференції здобувачів вищої освіти **«Історичний досвід і сучасність»**.

Редакційна колегія збірника:

Богданова І. М., докто педагогічних наук, професор,
Букач В. М., кандидат історичних наук, приват-професор,
Наумкіна С. М., доктор політичних наук, професор,
Сокаль М. А., кандидат філологічних наук, доцент,
Сухотеріна Л. І., доктор історичних наук, професор.

Відповідальний редактор – Букач В. М.

Друкується за рішенням Вченої ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» від 25 травня 2023 року, протокол № 12.

(С) Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського (м. Одеса), 2023.
(С) Букач В. М., упорядник, 2023.

- народження К. К. Костанді. *Одеський краєзнавець*. 2017. 15 жовтня.// raevedodessa.blogspot.com/2017/10/165.html
7. Шистер А. Н. Кириак Константинович Костанді. *Електронна бібліотека Одеського художественного музею*. 136 с. // <http://ofam.od.ua/pdf/kostandi-shister.pdf>

РОЛЬ МУЗИКИ У ФОРМУВАННІ ДУХОВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Барновська В., Букач В. М.

У сьогоднішній музиці вже як невід'ємна частина людства. Виходячи з дому, ми можемо почути музику будь-де: у супермаркеті, громадському транспорті, торговельних центрах, ресторанах, на будь-якому заході. Адже вона створює саму атмосферу, створює гарний настрій, наповнює нас спогадами; іноді мелодія або слова спонукають нас на роздуми, пізнання свого внутрішнього світу. Ми спостерігаємо у суспільстві тенденцію медитації під музику, яка набирає широкої популярності, особливо серед молодшого покоління. Задача формування духовної культури молодого покоління є особливо актуальною на сучасному етапі розвитку суспільства.

«Пізнання світу почуттів неможливе без розуміння й переживання музики, без глибокої духовної потреби слухати музику й діставати насолоду від неї, – писав В. О. Сухомлинський. – Без музики важко переконати людину, яка вступає у світ, у тому, що людина прекрасна, а це переконання, по суті є основою емоційної, естетичної, моральної культури». [7, с. 153]

Музика сприяє вираженню і передачі емоцій, почуттів, думок і настрою людей, вона є особливим засобом спілкування, допомагає формуванню світогляду особистості, самовираженню та самопізнанню. [3, с. 133]

Музика як один із видів мистецтва надає величезні можливості для розвитку творчості людини, формування її світогляду, особистості та моральних якостей. Також музика є засобом пізнання навколишнього світу та

засобом формування особистості. [3, с. 133] Духовність як властивість особистості є фундаментальною якістю людини тією метою на яку повинен бути спрямований виховний процес. Для розвитку духовного потенціалу дитини з самого раннього дитинства вона має змогу доторкнутись до найвищих духовних цінностей. В контексті духовної ситуації нашого суспільства педагогічний процес потребує серйозного філософського осмислення та більш глибокого занурення форм мистецтва в навчально-виховну роботу. Загальновідомо, що ядром та головним засобом естетичного виховання є мистецтво, яке має властивість впливати на особистість в усіх його проявах. [6, с. 122] Велике значення музика має у процесі патріотичного виховання молоді, що визначено як один із пріоритетних напрямів виховання, органічною складовою освіти. Вітчизняні педагоги Г. Ващенко, С. Русова, М. Стельмах, А. Богуш, Ю. Руденко вважають, що основним матеріалом патріотичного виховання має бути народна культура – фольклор, в якому у словесно-музично-хореографічних формах виражається життя й побут людей. [1, с. 278]

Серед інших мистецтв музика займає особливе місце в розвитку особистості, її духовності. Не дарма античні філософи приділяли так багато уваги музичному мистецтву. Специфіка музики полягає ще в тому, що порівнянно з ідеями інших мистецтв, музичні ідеї є більш загальними, родовими. [6, с. 122]

У зв'язку зі зміною духовних пріоритетів в житті суспільства визначилася тенденція витиснення естетичної середи на другий план. Таке положення здатне викликати вельми небезпечні наслідки – падіння рівня культури, естетичної свідомості, появу масового виробництва малохудожніх музичних творів, що може призвести до стандартизації в духовній сфері.

Молоді люди можуть стати справжніми любителями серйозної музики, але головне – вони повинні стати культурними слухачами, активно і з цікавістю, що сприймають справжню музику, здатними мати думку про музику, що сприймається ними і визначати своє відношення до почутого.

Музика виявляє здатність кожної людини переживати складні почуття, дає людям моральні сили, виховує мужність, віру у життя, красу, збагачує почуття та інтелект. На сьогоднішній день процес навчання повинен синтезувати духовні, наукові прагнення. [6, с. 122]

Виникнення в нашій свідомості природних, закономірних асоціацій музики з самим життям, іншими жанрами мистецтва переконує нас у величезних можливостях музичного виховання, яке фактично дає людині ключ до сприйняття, збагачення образного світу прекрасного.

Музика впливає на психіку, фізіологію, настрій, волю слухача. Іноді ми можемо побачити, як люди плачуть під музичний твір: частіше за все, це відбувається тому, що пісня викриває переживання, можливо біль, можливо радість, які відчуває людина. Іноді ми можемо почути від слухачів: «Мені набагато краще, разом з піснею, я відпустила мій біль», « Пісня повернула мене у дитинство, до гарних спогадів».

Музика активізує сприйняття та уявлення, пробуджує фантазію. В ній зображенні життєві явища, які збагачують людину новими образами. Слухаючи музичний твір, індивід отримує відповіді на багато питань, які його цікавлять. Тобто музика несе інформаційний характер, що суттєво підвищує знання про навколишній світ. Музика хвилює слухача, викликаючи відповідні реакції, знайомить з життєвими явищами, породжує асоціації. Крім того, музика поєднує в єдині переживання, стає засобом спілкування. [6, с. 123]

Слухаючи музичний твір, індивід цікавиться його змістом. У нього народжуються питання, пов'язані з бажанням знати, про що розповідає музика, вимальовуються окремі прояви музичної пам'яті. Через слухання музики можливо навчити особистість душевної та духовної зосередженості, здатності відчути та вдуматись, побути деякий час на самоті з самим собою, зі своїм внутрішнім світом. Слухання музики розвиває у індивіда вміння чітко диференціювати оточуючий його світ, роблячи його більш спостережливим та чуттєвим. [6, с. 123]

Музика, як і всяке мистецтво, доставляє людині задоволення. При рідких зустрічах з музикою справжнє задоволення виникає рідко і зберігається недовго. А ось при постійних і звичних зустрічах з музичним мистецтвом душевний підйом поступово перетворюється в настрій душі, що примушує інакше жити, інакше думати і діяти. І в цьому світлому, що розвертається, колі прискореним темпом йде саморозвиток, виявлення і духовне піднесення особистості.

За допомогою музичного мистецтва у людини формуються морально-етичні цінності, що виражаються у ставленні до природи, людини, предметів у формі співчуття, співпереживання, шанування, благородства. Музика, безпосередньо впливаючи на почуття, формує моральний вигляд особистості. О. Сухомлинський зазначав, що музика, мелодія, краса музичних звуків, – важливий засіб морального виховання людини, джерело шляхетності серця й чистоти душі. Музика відкриває людям очі на красу природи, моральних відносин у праці. [1, с. 277 - 278]

Відомий філософ І. Кант вважав, що саме музичне мистецтво здатне стимулювати людину до духовного зростання в той момент, коли вона сприймає музичний твір і осягає його суть. Музична здатність допомагає розкрити духовну сутність людини. Сенси, народжені музикою, полягають не в тому, щоб постійно задовольняти свої емпіричні бажання, а в тому, щоб розкривати свої потенції різноманітними способами. [2]

Музика в системі вищої освіти може стати засобом розвитку і виховання духовності майбутніх фахівців. Знання, уміння і навички, що здобуваються за допомогою музики, стають особистісним духовним надбанням, яке сприятиме духовному зростанню та самоствердженню. Музика, комплексно впливаючи на людину, розвиває емоційні та моральні співчуття. Це важлива соціальна якість особистості педагога, що дає змогу співпереживати стану людини або будь-якої живої істоти, озиватися співчуттям, жалем, а також радістю за іншого та разом з іншими.

Слухаючи музику, ми вчимося правильно сприймати те, що вона несе в собі – істину, добро, красу, а також розвиваємо здатність до адекватного сприйняття навколишнього світу і людини в ньому. Музика здатна пробудити в особистості емоції, думки, асоціації з особистого життя, ланцюг почуттів, переживань, що впливає на формування морально-етичних особливостей поведінки, спілкування людини з оточуючим світом.

У науковій психології духовність людини інтерпретується як ціннісно-смілова сфера особистості. Розвиток духовності розглядається як спроможність особистості конструювати своє концептуальне розуміння й ставлення до сутності життєдіяльності, визначати власний життєвий шлях, напрям і зміст якого забезпечує можливість реалізувати значущі цінності. [5, с. 197]

Виховання духовності у молоді за допомогою музики дає змогу досягти таких результатів:

1. Збагатити духовний світ, сферу почуттів особистості. Музика розвиває безпосереднє емоційне сприйняття мистецтва, що допомагає врівноважити вузьку спеціалізацію виховання і навчання, пов'язану з пріоритетом розумового розвитку. Розум стає більш «людяним», розумова сфера юнаків наповнюється гуманістичним змістом. Накопичення емоційного досвіду посилює осмислення і моральне сприйняття дійсності.

2. З культурою мислення завжди пов'язана культура почуттів, адже слухач прагне пізнати внутрішній зміст в процесі сприйняття музичного твору, співвіднести зміст з формою, оцінити і зіставити окремі музичні образи тощо. Музика стимулює почуттєву сферу людини, активізує розумову діяльність, сприяє появі нових ідей, проєктів, збільшує продуктивність та творчий потенціал свідомості. Музика – винятковий засіб формування єдності емоційних та інтелектуальних сфер, єдності афекту та інтелекту.

3. Сформувати новий рівень духовності на основі творчого переосмислення досягнутого рівня, що передбачає більш високі моральні цілі і установки. Духовна культура – це найбільш важливий, історично

обумовлений і практично необхідний фактор розвитку особистості, і людина прагне до подальшого вдосконалення духовної культури. Складовою частиною духовного потенціалу особистості є гуманізм – один із шляхів духовної досконалості. [4, с. 148]

Отже зазначимо, що творчі музичні завдання сприяють виникненню пошукової діяльності особистості, які потребують розумової активності. У розвитку особистості музичне виховання не повинно бути вторинним чи допоміжним, воно повинно бути основним. Музика, слово та рух розвивають духовну силу, створюють основу для розвитку особистості, основу, без якої людство прийде до духовно-моральної спустошеності. Музика разом з усіма мистецтвами займає важливе місце, оскільки різносторонньо та комплексно впливає на особистість. Духовність як властивість особистості є фундаментальною якістю людини, та тією метою, на яку повинен бути спрямований виховний процес. Для розвитку духовного потенціалу дитина з самого раннього дитинства повинна мати змогу доторкнутись до найкращих зразків музичної культури.

-
1. Картава Ю. А. Виховний вплив музичного мистецтва на вормування особистості дитини. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2015. № 3 (17). С. 274 - 281.
 2. Комисаренко А. Н. Философия музыки в метафизике И. Канта. *Грані*. 2012. № 2 (82). С. 17 - 21.
 3. Мельниченко О. Вплив музики на духовний розвиток особистості. *Педагогічні науки: збірник наукових праць*. 2018. Вип. № 138. С. 132 – 138.// <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/24228/Mel%20nichenko.pdf?sequence=1>
 4. Перетятко Л. Г., Тесленко М. М. Вплив музики на розвиток морально-естетичних почуттів дитини в молодшому шкільному віці. *Психологія і особистість*. 2015. № 2(8), Ч. 2. С. 138 - 150.
 5. Психологічні закономірності розвитку духовності особистості: монографія/ М. Й. Боришевський, О. В. Шевченко, Н. Д. Володарська та ін. Київ: Педагогічна думка, 2011. 200 с.
 6. Соловей Я. Г. Музыка у духовному розвитку особистості. *Науковий вісник Мукачівського державного університету: Педагогіка та психологія*. 2015. Вип. № 1(1). С. 121-125.
 7. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. *Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. Т. 3*. Київ: Радянська школа, 1977. С.7 - 279.